

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
katedra pedagogiky

**Požadavky ke státní závěrečné zkoušce v bakalářském studijním programu
Pedagogika**

Státní závěrečná zkouška ze základů pedagogických věd má syntetizující charakter. Studující mají prokázat, že si osvojili učivo ze základních oborových předmětů, které v průběhu tříletého studia absolvovali. Mají se orientovat v systému disciplín, které tvoří základ oborového studia pedagogiky tak, aby osvědčili schopnost samostatně odborně analyzovat problémy související s výchovou a vzděláváním. Mají být připraveni užít osvojené vědomosti, dovednosti a zformované postoje v praktické činnosti při výchově a vzdělávání ve školách (jako vychovatelé či asistenti pedagoga) i v pozici odborných pracovníků mimo rezort školství a při svém dalším studiu v navazujícím magisterském programu. Témata jsou rozdělena do dvou okruhů. Studující si vylosuje jedno z čísel 1 – 30 u každého okruhu. Jedná se o témata, která budou východiskem pro rozpravu, nikoli o přesné znění zkušebních otázek – zkušební komise může dané téma zúžit či jinak formulovat. Při přípravě na státní zkoušku by měli studující přednostně vycházet z odborných informačních zdrojů, které byly zadány k prostudování v rámci požadavků v jednotlivých absolvovaných předmětech a které jsou uvedené v seznamu doporučené literatury ve Studijním informačním systému.

Okruh A

- 1. Disciplíny pedagogiky, hraniční a spolupracující vědy** (různé přístupy ke klasifikaci pedagogických disciplín, horizontální a vertikální členění pedagogiky, příklady disciplín a subdisciplín s různou mírou samostatnosti).
- 2. Vzdělávací soustava ČR, klasifikace vzdělávání podle ISCED** (charakteristika vzdělávací soustavy, příklady institucí, které v ČR představují jednotlivé úrovně, příčiny vzniku systému ISCED a jeho využití).
- 3. Zdroje pedagogických informací, institucionální základna pedagogiky** (tvorba pedagogických poznatků, pedagogické knihovny a databáze, periodická a neperiodická literatura, organizace a instituce vytvářející vědeckou bázi pedagogické vědy).
- 4. Předškolní pedagogika, cíle předškolní výchovy a vzdělávání** (předškolní pedagogika jako obor, specifika předškolní výchovy a její význam pro harmonický rozvoj osobnosti dítěte).

- 5. Školství a pedagogika v českých zemích od konce 18. století do současnosti** (hlavní školské reformy, významné osobnosti pedagogické teorie 18., 19. a 20. století).
- 6. Vymezení sociologie výchovy, hlavní témata a problémy** (předmět sociologie výchovy, aktuální témata, význam sociologických poznatků pro pedagogickou teorii a praxi).
- 7. Etická dilemata výchovy, profesionální reflexe pedagogické práce** (možnosti a meze výchovy, moc vychovávajícího, odpovědnost vychovávajícího, dilematické situace v práci učitele a vychovatele).
- 8. Paradigmata a směry současné sociologie, vybrané teorie a jejich představitelé** (teorie kulturního kapitálu, jazykového deficitu, odškolnění).
- 9. Pedagogika v době renesance a humanismu** (představitelé pedagogických názorů 16. a 17. století, reformace a protireformace, bratrské a jezuitské školství).
- 10. Výchova a vzdělávání jako základní pedagogické kategorie** (definice pojmů výchova a vzdělávání, vzdělanost, gramotnost, edukant a edukátor, vymezení jejich vzájemného vztahu, vztah výchovy a socializace).
- 11. Antická filozofická tradice a její vliv na pedagogické myšlení** (aténský a spartský vzdělávací systém, Sokrates, Platon, Aristoteles, Quintilianus).
- 12. Jednotlivé etapy životní cesty člověka a jejich vývojové úkoly** (charakteristika dětství, dospělosti a stáří z pohledu ontogenetické psychologie).
- 13. Filozofický a vědecký pohled na fenomén výchovy** (různé přístupy k vymezení výchovy, filozofie výchovy a její význam pro pedagogickou teorii a praxi, nejvýznamnější představitelé filozofie výchovy).
- 14. Sociální psychologie** (její postavení v systému vědeckých disciplín, předmět zkoumání, základní struktura).
- 15. Pedagogika volného času a výchova ve volném čase, interdisciplinární pohled na fenomén volného času** (vymezení pedagogiky volného času, její vztah k ostatním pedagogickým disciplínám, pedagogika volného času jako vědní obor, funkce výchovy ve volném čase).
- 16. Osobnost člověka jako předmět psychologie** (charakteristika osobnosti, vybrané teorie a přístupy k osobnosti v současné psychologii).
- 17. Základní pojmy související s lidskými a dětskými právy** (historický rozvoj lidských práv; generace lidských práv; základní lidsko-právní dokumenty; základní lidské hodnoty; právní norma; hierarchie; veřejné x soukromé právo; legislativní proces; ústavní pořádek).
- 18. Základní vlastnosti osobnosti** (temperament, charakter, schopnosti, inteligence – význam těchto kategorií pro pedagogickou praxi).

- 19. Nejvýznamnější představitelé pedagogického myšlení novověku** (Locke, Rousseau, Pestalozzi, Herbart a jejich vliv na pedagogiku a školství 20. století).
- 20. Rodinné právo – poměry mezi rodičem a dítětem** (určování rodičovství - mateřství a otcovství; povinnosti dětí a rodičů; oddělení od rodičů; přístup k informacím; vyživovací povinnost; výchovná opatření).
- 21. Multikulturní společnost a její reflexe v interkulturním vzdělávání** (vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem v ČR. Možnosti školy, spolupráce školy a pomáhajících organizací).
- 22. Variabilita a patologie psychického vývoje** (normalita osobnosti, odchylky od normy a nejčastější psychické poruchy, jejich příčiny a projevy).
- 23. Pedagogicko-psychologická diagnostika** (obsah pedagogicko-psychologické diagnostiky, nástroje pedagogicko-psychologické diagnostiky, možnosti uplatnění).
- 24. Historie a současnost sociální pedagogiky** (historický vývoj sociální pedagogiky, determinace společenskou objednávkou, sociální a pedagogická dimenze sociální pedagogiky, individuální pedagogika a sociální pedagogika, sociální výchova, prosociální chování, vlivné směry sociální pedagogiky, základní idea, předmět, definice, funkce, úkoly a specifika sociální pedagogiky, vztah sociální pedagogiky k jiným disciplínám).
- 25. Speciální pedagogika, její subdisciplíny a místo v systému pedagogických věd** (charakteristika speciální pedagogiky, přehled „pedií“ a jejich náplň a význam, spolupráce s jinými disciplínami).
- 26. Některé neurovývojové poruchy** (pojmy PAS, ADHD, etiologie, projevy).
- 27. Školní třída jako sociální skupina** (pojem skupina, znaky, třídění, struktura, dynamika skupiny).
- 28. Organizační formy výuky** (individuální, skupinová a frontální výuka. Organizace výuky z hlediska rozdělení učiva - předmětová, bloková, projektová a z hlediska prostoru - učebna, laboratoře, exkurze. Parametry a výukové strategie efektivní frontální a skupinové výuky).
- 29. Správa a řízení ve školství, základní školská legislativa** (charakteristika školského managementu, státní správa a samospráva ve školství, nejdůležitější školské předpisy).
- 30. Významné osobnosti sociální pedagogiky** (předchůdci sociální pedagogiky (Platón, Vives, Komenský, Helvétius, Locke, filantropismus...), teoretici a praktici sociální pedagogiky (Natorp, Lindner, Pestalozzi, Bosco, Korczak, Makarenko, Štorch aj.).

Okruh B

- 1. Specifické poruchy učení** (pojem SPU, etiologie, typologie, projevy, žák s SPU v současné škole).
- 2. Prevence a řešení rizikového chování ve školách a školských zařízeních** (rizikové a problémové chování, výchovné (kázeňské) problémy v současné škole, institucionální cesta žáka s problémovým/rizikovým (neukázněným) chováním, příčiny rizikového chování žáků, metody zjišťování příčin rizikového chování žáků, syndrom rizikového chování, teorie rizikového (problémového) chování, prevence a řešení rizikového chování žáků).
- 3. Obsah výchovy ve volném čase** (vymezení pojmu, odpočinkové a rekreační činnosti, zájmové činnosti, sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti).
- 4. Šikana** (charakteristika šikany, současné preventivní a intervenční přístupy, nejčastější chyby a rizika při řešení šikany v dětském kolektivu).
- 5. Dospělý člověk s postižením a jeho integrace do společnosti** (specifika zdravotního postižení v dospělém věku, možnosti pedagogické pomoci, instituce poskytující pomoc osobám s různými typy postižení).
- 6. Práva dítěte** (důležité historické etapy poznání dítěte a dětství; nejdůležitější mezinárodní a národní dokumenty upravující práva dítěte; účastníci ochrany dětí; Úmluva o právech dítěte - definice dítěte; princip 3P a jeho aplikace; hodnotící zprávy; opční protokoly).
- 7. Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte** (vymezení, možné příčiny, typické projevy, intervence).
- 8. Prevence závislostí u dětí a mládeže** (charakteristika závislostí a jejich typologie, zásady preventivního přístupu v praxi školy a školského zařízení, organizace a instituce působící v oblasti prevence závislostí).
- 9. Multikulturní výchova v praxi školy a školského zařízení** (multikulturní výchova v kurikulárních dokumentech školy, příklady aktivit na podporu multikulturního porozumění).
- 10. Sociální percepce a interpersonální percepce** (osobnostní konstrukty, postoje a stereotypy ve vnímání druhých osob).
- 11. Fáze vyučovací hodiny** (struktura vyučovací hodiny, výběr a zdůvodnění efektivních výukových strategií, vhodných pro úvodní a pro závěrečnou fázi hodiny).
- 12. Současný systém podpůrných poradenských služeb ve školství** (školská poradenská zařízení, školní poradenské pracoviště).
- 13. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami v současné škole** (společné vzdělávání, speciální školy).

14. Zdraví člověka a jeho determinanty (současné pojetí zdraví, vnitřní a vnější determinanty zdraví a možnosti jejich ovlivňování, Zdraví 21).

15. Problematika prevence poruch zdraví (tři roviny zdravotní prevence, prevence specifická a nespecifická, výživa a pohyb jako prevence vybraných civilizačních onemocnění, možnosti zdravotní prevence ve škole a školském zařízení).

16. Subjekty nabízející volnočasové aktivity (význam rodiny, podíl školy na pedagogickém ovlivňování volného času, přehled školských výchovných zařízení podílejících se na výchově ve volném čase a na zájmovém vzdělávání, školská výchovná a ubytovací zařízení, školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu).

17. Pedagogičtí pracovníci (současné legislativní vymezení, zákon o pedagogických pracovnících, kvalifikační požadavky a náplň práce jednotlivých kategorií pedagogických pracovníků).

18. Zájmové činnosti (funkce, dělení zájmů, cíle, druhy zájmových činností).

19. Výukový dialog v práci učitele (Účel dialogu v jednotlivých fázích výuky, druhy otázek. Modely dialogické výuky a jejich analýza z hlediska parametrů, které jsou relevantní pro procesy učení žáků).

20. Pomáhající profese (základní charakteristika a příklady pomáhajících profesí, nároky a předpoklady, možná rizika, prevence syndromu vyhoření u pedagogických pracovníků).

21. Význam herních aktivit pro rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku (hra jako specifická činnost dítěte, typologie herních aktivit v předškolním věku, požadavky na dětskou hračku).

22. Pedagogizace prostředí (činitelé formující vývoj člověka, prostředí a jeho vymezení v rámci sociální pedagogiky, „důkazy“ o vlivu prostředí na člověka, typologie prostředí, intencionální a funkcionální výchova (působení), úloha prostředí ve vztahu k výchově, pedagogizace prostředí, metody sociálně-výchovné činnosti).

23. Současné trendy v trávení a organizaci výchovy ve volném čase (současné trendy v oblasti výchovných postupů a v oblasti profesní přípravy vychovatelů a pedagogů volného času).

24. Pedagogika volného času (cíle, podmínky a prostředky výchovy v zájmových činnostech, subjekty výchovy, obsah výchovy, metody a formy výchovy ve volném čase. Specifické požadavky na výchovu ve volném čase).

25. Zdravý životní styl a strategie jeho systematické podpory (zdravý životní styl, nejdůležitější zdravotní rizika v současné populaci, výživa jako faktor udržení zdraví – výživová doporučení ČR).

26. Možnosti školy v podpoře prevence rizikového chování (školní preventivní program, specifická a nespecifická prevence ve škole, školní metodik prevence, školní poradenské pracoviště, možná kázeňská opatření ve škole)

27. Problematika výchovy a vzdělávání příslušníků etnických menšin (etnické menšiny na území ČR, specifika vzdělávání příslušníků etnických menšin).

28. Mezilidská komunikace (druhy komunikace, základní premisy, poruchy komunikace, význam správné komunikace v pedagogickém vztahu).

29. Připravenost dítěte pro školní docházku (složky školní připravenosti dítěte a jejich diagnostika, rizika předčasného, příp. pozdního zařazení dítěte do školy).

30. Supervize v pedagogické práci, prevence syndromu vyhoření (principy a význam odborné supervize, možné příčiny a projevy syndromu vyhoření u pedagogických pracovníků, možnosti jeho prevence a řešení).